

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТИ

Година XVII.

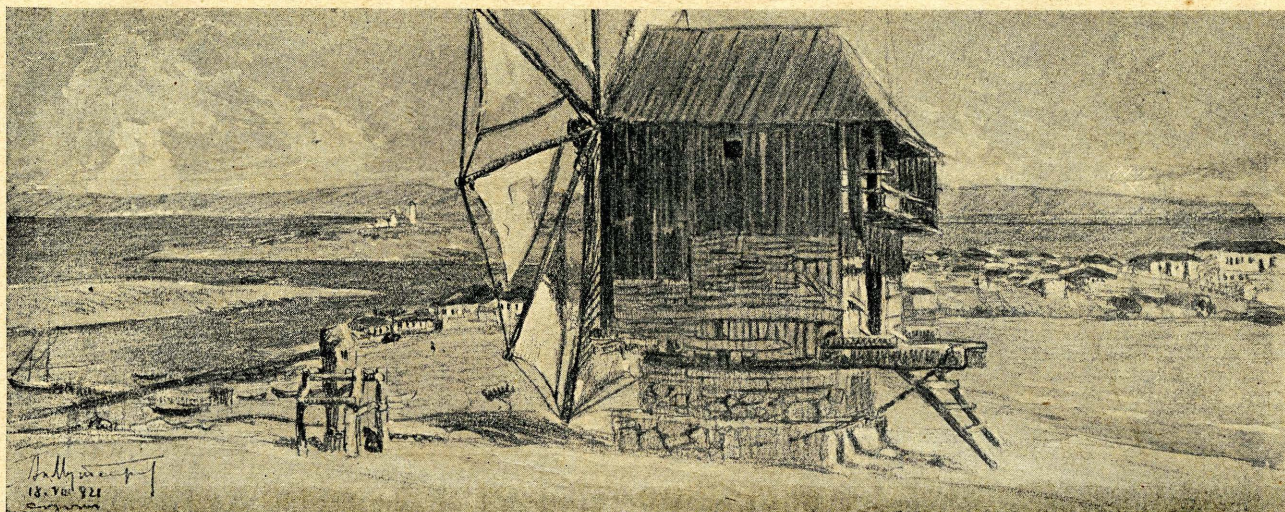
Октомврий — 1925.

Книга 8,

фот. Г. Трайчевъ

ГЖБИТЪ КЪМЪ КЖРДЖАЛИ

Созополъ

Ал. Мутафовъ

СЪЮЗЪ НА СЛАВЯНСКИТЪ ТУРИСТИЧЕСКИ ДРУЖЕСТВА

Презъ последнитъ години преди войнитъ се направиха въ нѣколко посоки опити за сближение на славянскитъ народи и взаимно сътрудничество помежду имъ. Тѣхната разпокъсаностъ въ отдѣлни държави и главно тѣхното различно политическо положение обаче не позволяваха създаването на общо-славянски съюзъ, макаръ и на чисто културна почва. Великата война измѣни коренно положението имъ и създаде нови условия, но тя не успѣ да заличи всички пречки за славянското единение. Все пакъ сериозни начинки за културното сближение на славянитъ почватъ да се появяватъ наново и съ по-голъма настойчивостъ, колкото повече се отдалечаваме отъ времето на войната.

Издигайки се надъ делничната суета и разпри, далечъ отъ всѣка политика и злободневни обществени въпроси науката първа поиска и въстановяването на международното сътрудничество. По тоя пжтъ и славянскитъ учени потърсиха — на географско-етнографския славянски конгресъ въ Прага миналата година — да турятъ началото на общославянска културна дейностъ. Следвайки тѣхния пжтъ, отърсени отъ дребнавото и делничното въ живота на хората и народитъ, туриститъ отъ славянскитъ земи поставиха тая година основитъ на първия общо-славянски съюзъ, *съюза на славянскитъ туристически дружества*, съ пълна вѣра, че сближението въ лоното на природата и неговото култивиране и разпространение въ славянскитъ страни ще доведе постепенно и до общокултурното сближение на славянскитъ народи.

У славянитъ въ бившата Австрийска империя туризмътъ се явява и развива много по-рано отколкото у насъ. Близкото съприкосновение съ запад-

нитъ народи, които туриха началото на днешния туризмътъ, на планинарството, е породило и у тѣхъ стремежа къмъ неговото планомерно и организирано култивиране. Първо между славянскитъ туристически дръжества е основаното въ 1874 година въ Краковъ *Полско татранско дружество* (Polskie Towarzystwo Tatrzańskie). Презъ същата година е основано и *Хърватското планинарско дружество* въ Загребъ (Hrvatsko Planinarsko Društvo). Въ 1893 година се основава въ Любляна *Словенското планинско дружество* (Slovensko Planinsko Društvo), което е имало до преди войната и една чешка секция, а въ 1898 година се основава въ Прага *Чешкото туристическо дружество* (Klub Českých Turistů), което отъ войната насамъ се организира въ *Чешко-славянски туристически клубъ* (Klub Česko-slovenských Turistů).

Неволното обединение на тия славяни въ една империя е благоприятствувало за създаването на известни връзки между тѣзи дружества. Преди войната Чешката секция на Словенското Планинско Дружество е посредничала за взаимна работа въ полето на планинарството между чехи и словенци. Следъ войната нейната роля подема Чешкословенскиятъ туристически клубъ, който почва да работи за сближението на чешкитъ и югославянскитъ туристически дружества и урежда презъ 1921 година въ Любляна една среща между Чешкословенския туристически клубъ, Словенското планинско дружество и Хърватското планинарско дружество, поздравена и отъ сръбскитъ туристи, които по това време турятъ въ Бѣлградъ основитъ на Сръбско туристическо дружество.

На географско-етнографския конгресъ въ Пра-

га миналата 1924 година се размънят мисли за обща туристическа дейност между поляци и чехи, раздѣлени до скоро отъ спорове по прокарване границата. Разрешаването на пограничния въпросъ имъ даде свобода на действие и въ скоро време чешки и полски туристи, чиято най-интересна областъ за работа лежи тъкмо на границата помежду имъ, турятъ началото на едно споразумение за обща дейност и взаимни улеснения въ областта на високопланинския туризъмъ и закрилата на природнитѣ и народностнитѣ паметници.

По-тъхенъ починъ и покана се срещнаха на 12—14 септември тази година на чешка и полска територия въ Висока Татра представители на четири славянски туристически дружества: Чешкото, Полското, Словенското и Българското, да обсъдятъ въпроса за славянска туристическа взаимност и обща дейност. Чешкиятъ туристически клубъ бѣ представенъ отъ председателя си г. проф. д-ръ Ж. Гут. Ярковски и г. г. д-ръ Т. Бастлъ, д-ръ Я. Холубекъ, проф. д-ръ В. Дворски и секретаря си г. д-ръ Я. Мюлманъ; Полското татранско дружество се представляваше отъ председателя си г. инж. Ж. Червински, подпредседателя си г. проф. д-ръ В. Гютелъ, секретаря си г. г-ръ Е. Столфа и г. г. Б. Романишинъ, М. Свиержъ и Р. И. Хумпола, а Словенското планинско дружество отъ г. М. Хроватинъ. Отъ страна на Българското туристическо дружество бѣ изпратенъ членътъ отъ Централното настоятелство д-ръ П. Пѣевъ. Освенъ тъхъ на срещата участваха като гости (и за осведомяване) и пратеници на Чехословенския клубъ въ Виена, а Хърватското планинарско дружество поздрави срѣщата съ писмо, въ което се извинява, че не може да присъства съ свой представител и пожелава плодотворна работа.

Първото заседание на срѣщата се състоя на 12 септември въ една отъ най-красивитѣ гѣнки на чешка Татра, въ хижата *Камзикъ*, подъ председателството на проф. д-ръ Гут-Ярковски, председател на чехословенския туристически клубъ. Г. д-ръ Ярковски откри срѣщата, като приветствува съ добре дошли на чешка земя пратеницитѣ на славянскитѣ туристически дружества, обрисова на кратко целта на срѣщата, изгъкна нуждата отъ взаимност между славянскитѣ туристически дружества и изказа надежда, че тѣ всички ще посрещнатъ съ радостъ идеята за основаване на славянски туристически съюзъ. Още въ първитѣ думи, съ които представителитѣ на представенитѣ дружества посрещнаха приветствието на председателя, пролича едномислието на всички по въпроса за целта на срѣщата и за славянския туристически съюзъ. Разискванията се водѣха оживено и

въ приятелски духъ и решенията се взимаха съ пълно единодушие. Още въ първото заседание се приеха основнитѣ положения на устава на съюза, който се установи въ формата на асоциация (А. С. Т. Асоциация на Славянскитѣ Туристически дружества).

Въ второто заседание, което се състоя на 14 септември въ *Закопане*, лѣтень и зимень курортъ въ подножието на полска Татра, подъ председателството на г. инж. Ж. Червински, председател на Полското татранско дружество, се изработиха подробноститѣ на устава и се размѣниха мисли върху най-близката дейност на съюза. Въ края на заседанието г. инж. Червински обяви тържествено основаването на Съюза на славянскитѣ туристически дружества, и като благодари на тъхнитѣ представители за извършеното, пожела, съюзътъ да бжде посрещ-

Хижата Камзикъ въ Татритѣ

натъ и въ средата на самитѣ дружества съ сщия ентузиазъмъ и единодушие, които въодушевяваха събранитѣ при основаването му, и обяви срещата за закрыта.

Основнитѣ положения на приетия съюзеиъ уставъ сж следнитѣ: Целта на съюза е да съдействува за културното сближение на славянскитѣ народи чрезъ взаимно подпомагане на планинарството (високопланинския туризъмъ) и закрилата на природнитѣ и народностни паметници. Задачитѣ на съюза се ограничаватъ въ изучаване, опознаване и разкриване на славянскитѣ планини въ туристическо, научно и художествено отношения. Външниятъ изразъ на тая дейностъ ще бжде създаването и подържането на планински хижи и прибежища и прокарването на пѣтища. Редовни членове на съюза могатъ да бждатъ само туристически дружества въ славянскитѣ държави. Съюзенитѣ туристически дружества запазватъ пълна самостоятелностъ. Общосъюзнитѣ дѣла ще се ръководятъ отъ единъ съветъ, който ще се избира за четири години. Въ него ще влизатъ по трима представители отъ всѣка държава, а предсе-

дателството и седалището му ще се мѣнятъ всѣка година въ друга държава. Съветътъ ще почне да действува отъ 1 януари 1926 година. За първитѣ четири години седалището му се установява: презъ 1926 год. въ Чехия, презъ 1927 год. въ Полша, презъ 1928 год. въ Югославия и презъ 1929 год. въ България. Той ще се събира на заседание редовно веднажъ въ годината, а извънредно когато стане нужда. Редовнитѣ му събрания ще се придружаватъ по възможностъ отъ славянски туристически срещи съ задружни излети.

Макаръ и съюзътъ да се счита вече основанъ, неговото създаване и изработениятъ на срѣщата въ Татритѣ неговъ уставъ подлежатъ на формално одобрение отъ съответнитѣ органи на съюзнитѣ дружества, които ще трѣбва да посочатъ до края на го-

дината и своитѣ избраници за членове на съюзния съветъ презъ първия четиригодишенъ периодъ. Ние не се съмняваме, че той ще бжде посрещнатъ на всѣкжде и особено у насъ съ радостъ и задоволство. Значението на единъ такъвъ саюзъ за развитието на туризъма въ славянскитѣ земи и успѣшното постигане на неговитѣ цели, както и за научното и художествено изследване и опознаване на тѣхнитѣ планински области и улесняването постепенното изграждане на една славянска култура е несъмнѣно. А за насъ то има още и тая страна, че приобщаването ни къмъ една по-широка туристска задруга, въ която влизатъ туристически дружества съ завидна минала дейностъ и дългогодишенъ опитъ, ще ни даде възда използваме тѣхния опитъ въ нашата практическа работа.

Пѣйо.

ДРАГАЛЕВСКИЯТЪ МОНАСТИРЪ

Драгалевскиятъ манастиръ е благочестиво дѣло на царъ Иванъ Александъръ (1331—1371), който съ това допълнилъ и украсилъ венеца отъ манастири около българската Света Гора, за каквато се е славѣла презъ срѣднитѣ вѣкове Витоша и нейната близка околностъ. Днешнитѣ манастири по Люлинъ, при с. Дивотино, Кладница, Клисуре, Кокаляни, Германъ, Лозенъ, Пасарелъ и пр. сж остатъци отъ онова време, но отъ всички само Драгалевскиятъ се е удостоилъ съ царско внимание и само единичкъ той е запазилъ повече следи отъ своето минало.

Не е известно кога точно Иванъ Александъръ построилъ и уредилъ манастира. Знае се само, че следъ смъртта на царя, той миналъ въ владѣние изпърво на сина му Иванъ Срацимиръ, а по-късно (1378) влѣзълъ въ предѣлитѣ на Шишмановото царство. Вѣроятно по този случай Иванъ Шишманъ (1371—1393) издалъ известната грамота, която е съставена специално за Драгалевския манастиръ. Тя спомена за царствения основател на манастира и изброява правата и привилегиитѣ, съ които неговиятъ синъ и наследникъ благоволилъ да отличи бащиното дѣло.

Не било писано, обаче, на манастира да се радва дълго време на царскитѣ милости. Още въ 1382 г. София паднала въ турски ржце, а заедно съ това и близката ѣ околностъ. Въ дългитѣ борби при обсадата на града, а може би и по-късно, презъ размирното царуване на Мурадъ II (1421—1451) манастирътъ пострадалъ и останалъ въ запустение до 1476 година, когато той билъ отново възобновенъ и уреденъ благодарение грижитѣ и средствата на софийския първенецъ Радославъ Мавъръ. Този ктиторъ поправилъ старата църквица и украсилъ изцѣло вжтрешността ѣ съ живописъ, която за щастие е запазена и до днесъ. Благочестивото дѣло на Радослава намѣрило и други последователи, които съ по-скромни средства изписали вѣнкашнитѣ стени на

църквата откъмъ западъ и северъ. За дѣлата на тѣзи благочестиви християни говорятъ днесъ три надписа, най-важенъ отъ които е Радославовиятъ. Той е помѣстенъ надъ входната врата отъ вжтрешната страна на църквата и гласи въ преводъ така: „Христѣ, ти който съ твоята божествена промисълъ всичко си устроилъ мждро, бжди мздовъздателъ и душоспасителъ на богопочтенния и христолобивия Радославъ Мавъръ, на неговата другарка Вида и на неговитѣ синове Никола Граматикъ и Стахия. Съ изволенieto на Отца, поспешението на Сина и съвършението на светаго Духа този свети и божественъ храмъ на светата и славна владичица наша Богородица приснодева Мария се изписа съ помощта на киръ Радославъ Мавъръ, съпругата му и синоветъ му за вѣчна паметъ въ лѣто 1476, презъ царуването на Измаила Мехмедъ Челеби“. Редомъ съ своето име въ надписа Радославъ увѣковѣчилъ и образитѣ на цѣлото си семейство, които поржчалъ да изпишатъ въ притвора на църквата.

Отъ старитѣ постройки на манастира днесъ е запазена само църквицата и то съ множество по-късни прибавки, които правятъ неясни първоначалната ѣ форма и планъ.

Църквата е представляла еднокорабна постройка съ една полукръгла апсида и притворъ на западната страна. За покривъ е служилъ полуцилиндриченъ сводъ. Всичко извънъ тѣзи части е строено по-късно и не заслужава никакво внимание. Въ архитектурно отношение църквата не представя нѣкакви особености, защото нейната форма и градежъ сж обикновени за онази епоха почти въ цѣла България.

Главниятъ интересъ, обаче, около тази малка църквица се заключава въ нейнитѣ стенописи, останали отъ времето на Радославъ Мавра (1476 г.). Това сж едни отъ малкото паметници отъ тази епоха и затова тѣ сж толкова по-ценни, че ни даватъ данни за декоративната схема на църквитѣ въ западна Бъл-

гария през XV в., за състоянието на живописъта изобщо въ онова време, а също така и за формата и вида на тогавашната градска носия.

Радославъ поръчалъ да изпишатъ цѣлата вътрешностъ на църквата съ ликове на светци и сцени отъ Евангелието, а въ притвора било дадено мѣсто на пророческиѣ ликове, на „Страшния съдъ“ и на такива сцени, които трѣбвало да напомнятъ на монасите за преходността на земнитѣ блага. Тукъ сж изписани и четиретѣ образа на ктиторитѣ. Още на пръвъ погледъ въ църквата прави впечатление обстоятелството, че, противно на стенописитѣ въ западна България отъ XIV в., тукъ се предпочита молебния светителски ликъ предъ историческата композиция, която е ограничена само до най-важнитѣ събития отъ живота на Христа. Стеннитѣ плоскости, като се започне отъ зенита на свода, сж раздѣлени на множество хоризонтални пояси, запълнени съ бюстове на пророци, евангелски сцени, стоящи фигури на светци (2 пояса) и медалиони съ ликоветѣ на мъченици, а най долу, редомъ съ пода се е простирала последната зона, която е служела като орнаменталенъ цокелъ на цѣлата фигурна живопись. Надъ всичко това, сякашъ надъ всичко земно, отъ зенита на свода гледа Христосъ преставенъ въ нѣколко величави образи. Въ иконографско отношение цѣлата тази живопись следва установената отъ вѣкове традиция, по стилъ, обаче, тя отстъпва отъ стенописитѣ на предишната епоха. Тукъ фигурата и композицията сж доведени до безжизненни и неизразителни силуети, а колоритната гама е еволюирала къмъ тъмнитѣ и нечисти тонове, които отличаватъ въобще по-къснитѣ стенописи. Въ всѣка линия и въ всѣка форма личи печата на едно занаятчийско творчество, въ основата на което лежи само заученъ шаблонъ.

Въ тази уморителна за око сръда не може да не изпъкнатъ, въпреки тѣхното скромно мѣстоположение, портретитѣ на ктиторитѣ. Това сж четире реалистични фигури, които се различаватъ отъ светителскиѣ по стилъ и техника и заематъ едно отъ първитѣ мѣста въ историята на българската свѣтска живопись. Следъ портретнитѣ образи на Калоянъ и Десислава, на Константинъ Асень и Ирина въ Бояна, на Дѣянъ и Доя въ Земенския манастиръ на трето мѣсто по време могатъ да се поставятъ Драгалевскиѣ образи, които редомъ съ Кремиковскиѣ (отъ края на XV в.) даватъ обиленъ материалъ не само за

историята на българския исторически портретъ, но и за облѣклото на тогавашната ржководна класа.

Драгалевскиѣ ктитори сж представени стоящи единъ до другъ, като стройни, едри фигури въ репрезентативна поза, съ сложени за молитва ржце. Непосредствено до входната врата е съпругата на Радослава — Вида съ твърде интересна забръдка на главата. До нея е самиятъ ктиторъ Радославъ Мавъръ съ моделтъ на църквата въ ржка. Той е облѣченъ въ синя препасана дреха съ широко отворена тригълна яка. Като горна дреха е надѣнатъ дълъгъ до колѣнетѣ червенъ кафтанъ, подплатенъ съ кожа. Характерни сж дългитѣ, достигащи почти до надъ колѣнетѣ декоративни ржкави, които сж

Ктиторски портрети въ Драгалевския манастиръ

висѣли свободно безъ да бжде промушена въ тѣхъ ржката. Останалитѣ две фигури представятъ двата Радославови сина и сж изписани по северната стена на притвора. И двамата носятъ облѣкло подобно на бациното, отъ което се различаватъ само по цвѣтъ.

Съзерцавайки тѣзи строги и неподвижни фигури, ние неволно откриваме въ тѣхъ следитѣ на една борба, която се е водѣла между традиционния иконописенъ моделъ и стремежа къмъ натурализъмъ. Въ позата, жеста, положението на главата, изобщо въ композицията на фигурата, все още личатъ много иконописни елементи, но тукъ не може да се отрече и една воля, която се мъчи да постигне реалистични ефекти съ стари средства. На тази именно борба между две художествени концепции се дължи сухата и твърда форма на костюмитѣ, предадени съ едри почти симетрични линии, задъ които не може да се чувствува нито формата, нито движението на живото тѣло. Лицата, обаче, сж третиращи много по-гриж-

ливо, отколкото костюмитъ. Разбира се, и тукъ не липсватъ следитъ на иконописния маниеръ, но опитътъ да се издигнатъ тѣзи лица надъ светителскитъ чрезъ една обща индивидуализация е постигналъ удовлетворителни резултати, които сж единъ активъ не само за Драгалевския художникъ, но изобщо за цѣлата българска портретна живопись.

За жалость, тѣзи ценни паметници, както и цѣлата стенопись на манастира, сж достигнали до насъ въ доста печаленъ видъ. Не ще съмнение, че въ случая тѣ сж платили на времето неговата неотмѣнна данъ, но за лошото имъ състояние не по-малко допринасятъ невежеството и равнодушието къмъ българската старина.

Кацналъ въ политъ на Витоша до бързотеченъ потокъ, срѣдъ вѣковна гора, която го скрива дори

отъ погледитъ на слънцето, Драгалевскиятъ манастиръ цѣли шестъ вѣка гостоприемно кани софиянци на отдихъ и молитва. Цѣли шестъ вѣка тукъ се стича народъ: нѣкога, въ миналото — смиренни богомолци отъ морна София за да се поклонятъ предъ иконата на Богородица и да отдадатъ почитъ на единъ исторически символъ, а днесъ — бодри и жизнерадостни туристи, погледитъ на които сж устремени къмъ върховетъ на Витоша. Тѣ спиратъ тукъ или отминаватъ тази българска светиня съ безразличието или безучастието на днешното време, а тѣхнитъ смѣхове и пѣсни заглушаватъ легендата, която малката манастирска църквица разказва на всѣкиго, който се отбие да почине на сѣнка подъ нейната стрѣха.

Кр. Миятевъ.

ГОРНО - ПАШМАКЛЖ

Отдавна обичамъ Горно-Пашмаклж! Неведнѣжъ съмъ се любувалъ на ония скали, които се спускатъ надъ него чакъ отъ Караманжа и се изрѣзватъ въ кржгозора като най-тънки кенета и неведнѣжъ съмъ се катерилъ по тѣхъ дори до подножието на опасната Невѣста. Неведнѣжъ съмъ си отдѣхвалъ на

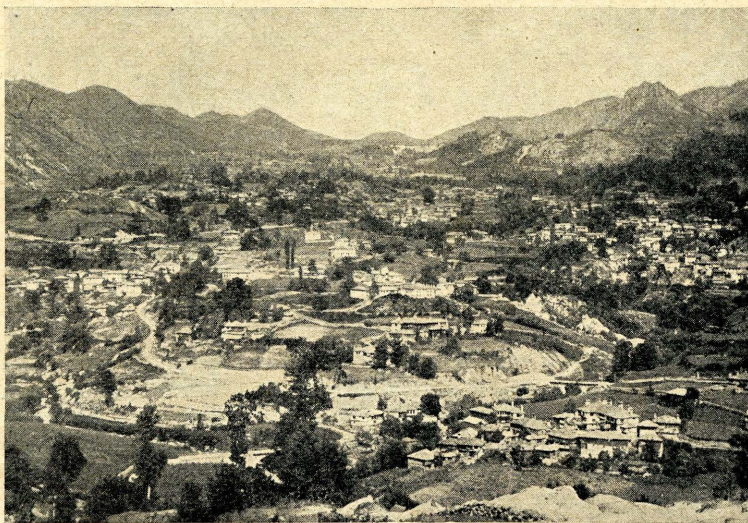
рѣка, виждашъ да се възправа надъ него грамадна стена и рѣзко да затваря сичко задъ себе си. Има рѣка, но пролома ѝ не виждашъ; вода тече, но не знаешъ, отде дохожда. Карлжкъ ли е тоя изполински връхъ? Но неговата глава едва се вижда високо-високо, подпрѣла небето, а подъ него се стрѣлкатъ нагоре други върхове, остри и устремени къмъ вишинето, закрили тайни бездни и пропасти помежду себе си и Карлжкъ.

Ако искате да се разбули предъ васъ, отчасти поне, тайната на тоя кржгозоръ, излѣзте горе надъ селото, прекошете шосето, което отива за Широкалжа и поемете пѣтя за езерата, помежду „Кашлитъ“. Докато се изкачвашъ, ти се любувашъ още само на зеленитъ ливади, които те обграждатъ отвредъ, на горичитъ, които засѣнятъ твоя пѣть и на омайнитъ полянки между тѣхъ.

Стигашъ първото езеро. То не спира вниманието ни съ голѣмина, ни съ обилие на вода, ала е предметъ на нѣжни грижи и отъ бороветъ, които сж го обкржили, да го запазятъ сѣкашъ слънцето да го не изпие, и отъ дивната растителность около него, и отъ слънчевитъ лжчи, които се промѣкватъ между дървесата и се плзгатъ по него и го милватъ.

Стигашъ друго — но не, то не е езеро, сега поне, въ края на лѣтото, че нѣма вода, — ала дъното му е покрито съ такъвъ хубавъ и зеленъ килимъ, какъвто никой персийски шахъ не е виждалъ.

Изкачвашъ се още; виждашъ трето езеро, подобно на първото. Откъмъ горната му страна, на брѣга, кладенче струи студена водица и се мжчи негли съ своята тъничка вадика да допълня водата на езерото.

Пашмаклж

фот. Дрончиловъ

сѣнката на Чинара; неведнѣжъ съмъ се дивилъ на водопада и кжпалъ въ бистритъ води на рѣката.

И какво е това Пашмаклж! То не прилича на други планински села; кржгозора му не е строго опредѣленъ и ограниченъ отъ съседни върхове и чуки, които заграждатъ отблизо други планински села и които сж тѣй добре познати на околото, та не могатъ да маматъ въображението, ни да вълнуватъ сърцето.

Когато отивашъ къмъ него по долината на Черна

Дружината е нахъдала по бръга, утолила е своя глад и своята жажда. Погледа ми блуждае по вѣнеца отъ борове, които закрилятъ това планинско око, което никога не спуща клепачи и се подига нагоре, къмъ Караманжа. Кой майсторъ е изидалъ тая вълшебна стена, извита като пресеченъ вдлъжъ цилиндъръ, тая главолмно стрѣмна скала, окичена тукъ-тамъ съ борчета!

Тръгваме да се връщаме къмъ селото. Спускамъ се и азъ надолу, но краката се движатъ неохотно и често се спиратъ. Възползуванъ отъ това, азъ често се обръщамъ да гледамъ тая дивна стена. Или пъкъ гледамъ напредъ, и въ страни и се чудя — де е партера на тая вълшебна сцена, която ме обкръжава отвредъ? Но що е грижа природата за партеръ и зрители! Стига е за човѣка, че може да лежи като бубулечка по нейнитѣ скутове или да се муши въ сѣнчеститѣ нейни ложи, разпрѣснати безредно и безъ рангъ.

Склона, по който се спускаме, не прилича на обикновена стрѣмнина. Върлото се смекчава на мѣста отъ терасовидни поляни и така чакъ до селото. Предъ тебе вдѣсно сж безброй върхове, чуки и жбери, единъ задъ други, като жбцитѣ на нѣкоя магесна крепостъ — това сж сжщитѣ ония върхове, които образуватъ предверието и стражата на Карлжкъ. А между тѣхъ — дълбоки пропасти, и ти не знаешъ, разбуля ли се тайната предъ тебе или се още повече закрива. И напредъ, доде ти погледъ стига, сѣ тия върхове, кои отъ кои по-високи, се издигатъ на редици едни задъ други.

Влазямъ въ селото и поемамъ пѣтя за Устово.

с. Мугла (Дьовленско)

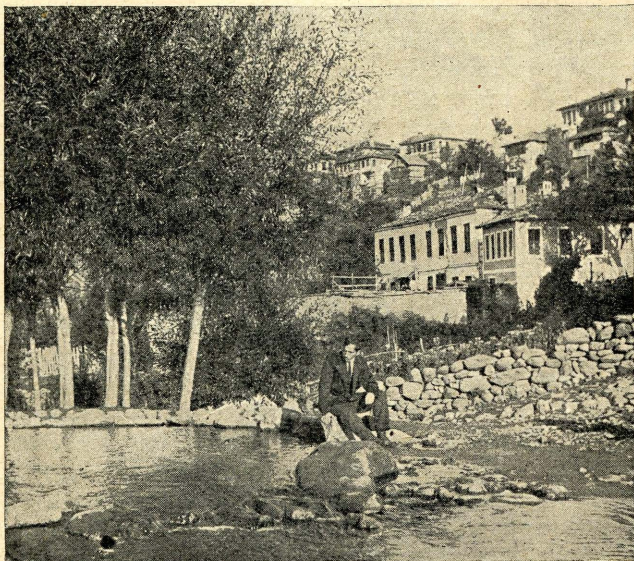
фот. Дрончиловъ

Но ако е още пладне, ако прижуря слънце, отсрещнитѣ ливади, разположени по дѣсния бръгъ на рѣката, ме примамятъ, шумътъ отъ рѣката ми гали слуха, и азъ се отбивамъ отъ пѣтя и слазямъ къмъ рѣката.

Азъ зная, че тя не е тукъ тиха и мирна, каквато е по надолу, при Райково или при Устово, не е улегнала и не тече равно както тамъ. Грамадни камъни ѝ сж на пѣтя, тя бърза, пѣни се и си играе. Тукъ мушне се и затаи дѣхъ подъ нѣкой камъкъ, тамъ плъзне се по камененъ улей и се спре въ дълбокъ басейнъ. Но на това мѣсто, азъ виждамъ чудо. Леглото ѝ е цѣло отъ камъкъ, отъ единия бръгъ та до другия. Ако искашъ да се кжпишъ, събличашъ се на камъкъ и влазяшъ пакъ въ каменна вана. Надъ нея, сичката вода отъ рѣката се притѣрча по камененъ улей. А на бръга на рѣката се издигатъ странни, изполински каменни сжщества. Не сж ли Бйоклиновитѣ чудовища това? Незнаенъ скулпторъ сѣкашъ е започналъ да вае грамадни две скали и недовършилъ, а кой знай, може би толкова само е искалъ да извърши. Едната е много по-голяма отъ другата. У нея е набѣлѣзана шия, която отдѣля туловището отъ главата. Другата е по-малка, ала по-изработена, съ по-ясно изрѣзана глава и снага, само че безъ ржце, като нѣкоя старинна Венера. По грѣдь развита и по цѣлата фигура прилича на нѣкоя богиня, излѣзла отъ водата и застанала въ положение, каточе иска пакъ да се гмурне.

*

Простихъ се най-сетне съ приказката и тръгнахъ да си вървя. Но не излѣзохъ горе на шосето, а поехъ по пѣтеката край рѣката, че ми се не щѣше да се раздѣлямъ още съ хубавата долина. Вървя и гледамъ къмъ рѣката. Изневидѣло, дѣвойки две между върбалака ми се вестиха, и платната, имъ из-

Извора при с. Гор. Райково (пашмаклийско)
фот. Дрончиловъ

бѣлени, се виждаха проснати на ливадата. Заруменили образи се обърнаха къмъ менъ, лъчисти очи ме огрѣха. И звънливъ гласъ достигна до мене:

— Нимой гльода бре, нимой, змии има. . .

Поискахъ да отвърна на закачката и заканихъ имъ се съ знакъ: ще мина дървеното мостче подолу, ще ги подгоня и ще ги настигна!

Съ писъкъ избѣгаха изъ рѣката и се скриха между върбитѣ.

Азъ продължихъ пжтя си и мислѣхъ: на красотата, която бѣхъ видѣлъ преди, нѣщо не достигало. И то било родопската девойка, хубава и напета, весела и закачлива, волно дете на природата и пакъ сдържана и сериозна.

Н. Вранчевъ

ВЪ ВАРНА.

(Пжтни бележки)

Въ началото на августъ т. г. софийскиятъ влакъ ме носѣше бързо къмъ Варна. Призори — на другия день — се чувствувахе вече приближаването на Черно-море: въздухътъ ставаше все по-влажненъ и по-хладенъ. Вагонътъ, въ който се бѣхъ настанилъ, бѣ пълненъ, току-речи, само съ народни учители и учителки: скромнитѣ народнитѣ просвѣтители отиваха на почивка въ Варна, дето бѣха уредени специални учителски колонии. Мнозина отъ тѣхъ не бѣха виждали море, и, застанали на прозорцитѣ на вагона, се взираха нетърпеливо на изтокъ. Минахме гара Гебедже.

— Морето! морето! се провикнаха възторжено нѣкои отъ моитѣ спжтници.

Колкото повече приближавахме до Варна, толкова повече се разкриваше гладката и спокойна повърхностъ на морето, облѣна вече отъ сребриститѣ лъчи на утринното слънце.

Влакътъ изсвири и съ пухтене спрѣ на варненската гара, дето бѣха събрани тѣпла посрѣщачи. Настана движение, блѣсканица и глъчъ. Азъ напустахъ гарата и влѣзохъ въ града.

* * *

Варна ме е привличала, и азъ съмъ изпитвалъ особена радостъ винаги, когато съмъ я посещавалъ. Разположена на високъ морски брѣгъ и надарена съ здравъ, цѣлбенъ въздухъ и съ красиви и плодородни околности, тя представя голѣма скжпоценностъ за нашата малка страна.

Миналото на Варна прескача синора на историята. Още първобитниятъ човѣкъ си е строилъ тукъ жилища и се е любувалъ на Черно-море; а много вѣкове преди Р. Хр. тракийското племе кробизи е основало заселища съ центъръ „Варна“ — южно отъ днешния градъ. Постепенно тукъ почнали да прииждатъ и грѣцки преселници. Изпърво Черно-море е плашело гърцитѣ, защото, поради страшнитѣ бури, които го сполитатъ често, дълбочинитѣ му сж поглѣщали много пжти несржчни моряци; отъ друга страна, близката околностъ била населена съ разбойнически племена, които били дори людоеди. И гърцитѣ го наричали „Негосто-приемно море“ (Понтосъ аксиносъ). Сетне тѣ превъзможнали опасноститѣ и почнали масово да се по-

селватъ, особено по западния брѣгъ на това море, и то било вече „гостоприемно“ (Понтосъ евксиносъ). Въ VI в. пр. Р. Хр. грѣцки колонисти отъ Милетъ основали градъ „Одесосъ“ — северно отъ тракийската „Варна“. И Одесосъ е, въ сжщностъ, днешниятъ градъ Варна, получилъ името си отъ поменатото тракийско заселище. Одесосъ е билъ главенъ градъ на прочутия въ старо време градски съюзъ „Пентаполисъ“ (Петоградие), въ който влизали близки градове по сжщия брѣгъ на Черно-море.

Варна е била владѣна последователно отъ перси, одризци, македонци, римляни, византийци, българи и турци; днесъ тоя „бисеръ“ на Черно-море е пакъ нашъ. Въ най-ново време предъ нея се е спирала много пжти неприятелска флота, за да я обсипева съ гранати. . . . Подирѣ Освобождението Варна е почнала бързо да расте: докато въ 1881 г. е броела 25 хиляди жители, въ 1920 г. числото на жителитѣ ѝ прехвърлило 50 хиляди. Но, уви! нейниятъ напредѣкъ се спъна въ последно време, защото тя изгуби по-голѣмата частъ отъ своя хинтерландъ, следъ като нашитѣ северни съседи ни загребиха Южна Добруджа — деяние, което би позорило дори и най-некултурния народъ. . . .

Днесъ, може да се каже, Варна е модернизирана: прокарани сж въ нея прави улици и булеварди, построени сж високи и красиви здания; рѣдко ще срещнете дървени кжщи отъ своеобразенъ старовремски стилъ. Изобщо, градътъ е добилъ до голѣма степенъ физиономия на гиздавъ западноевропейски немногочуденъ градъ. Въ случая заслужава да се отбележи единъ интересенъ фактъ: най-величественото здание въ града, издигнато посрѣдъ широкъ четиристѣстенъ и хубавъ дворъ съ спретната ограда, е девическата гимназия. И най-просвѣтениятъ чужденецъ изпърво не би повѣрвалъ, че това здание служи за училище. Дано по-често изненадваме тѣй чужденцитѣ! . . . Градътъ е твърде разпрострѣненъ, и нѣкои улици сж тѣй дълги, че, поради липса на трамваи, съобщенията сж затруднителни. И друго: той изглежда много *бѣлъ* — поради варовитата почва и поради това, че повечето здания сж съ бѣлъ цвѣтъ; а тоя изгледъ действува неприятно на очитѣ. Би трѣбвало да се направятъ градинки и да се насадятъ дървета отъ дветѣ страни на всички

по-голъми улици. Безъ съмнение, подиръ София Варна е станала втори културенъ центъръ у насъ. Тя е градъ на търговия, индустрия и духовенъ животъ. Въ нея има девическа и мъжка гимназии, срѣдно търговско училище, висше търговско училище, рибарско училище, машинно училище, разни инородни училища, градски театъръ, археологически и морски музеи, археологическо дружество и нѣколко други културни и професионални организации; уреденъ е при това и народенъ университетъ. Прави впечатление изобщо, че Варна се е сдобила съ деятелна интелигенция.

Най-приятното мѣсто за разходка въ Варна презъ лѣтото е приморската градина. Тя се простира надлъжъ по високия морски брѣгъ, има чисти сѣнчести алеи съ множество скамейки за сѣдане; по-голъмата частъ отъ градината се освѣтява вечеръ съ електрически лампи. Въ градината сж поставени, на високи пиедестали, бюстоветъ на Вазова, Ботева и Левски, а надъ самия брѣгъ е издигнатъ величественъ паметникъ на офицеритъ и войницитъ отъ пограничната дружина, паднали въ последната война. Хубаво сж намислили варненци — да наредятъ въ градината, дето се разхождатъ най-много хора, бюстоветъ на велики българи; и тѣхното дѣло трѣбва да послужи за примѣръ на другитъ наши градове. Чудно е, че Варна въ случая засрами София: освенъ скромния паметникъ на Левски и бюста на Вазова, въ нашата столица, за която държавата се грижи толкова, ще видите ли бюстоветъ на Раковски, Ботева, Л. Каравелова и т. н.? А въ време на национално уиние и обществено разтление каква утеха и бодростъ бихме почувствували, каква вѣра въ честито бждеще бихме подхранвали въ себе си и какво морално пречистване бихме изпитвали, като съзерцаваме образитъ на тѣзи безсмъртни чедра, които е „хранила нашата земя хубава“ ! . .

Морето си има своитъ хубости, и когато е бурно и когато е спокойно. Когато е бурно, то е величествено и разкрива своята мощъ. Исполински вълни се надигатъ и настѣпватъ съ страшна сила къмъ брѣга, дето се удрятъ съ ревъ и разпокъсватъ на бѣли пѣнести струи; сломени и разнебитени, тѣ се връщатъ назадъ, сякашъ за да се организуватъ и събератъ нови сили, и пакъ да настѣпватъ къмъ брѣга — да го атакуватъ. Когато морето е спокойно, слаби вълни лаятъ кротко къмъ плажа, обливатъ го въ най-долната му частъ, като изравняватъ ситния пѣськъ, отдрѣпватъ се свѣнливо назадъ и после пакъ се връщатъ. Когато наблюдавате тѣзи невинни вълни, тѣ каточе ви нашепватъ нѣкаква старинна монотонна пѣсенъ и ви настройватъ мечтателно. Но вгледате ли се въ прострѣлата се до хоризонта гладка повърхность на морето, обхваща ви нѣкакъвъ мистиченъ страхъ: струва ви се, че то дрѣме, но е готово всѣки мигъ да се пробуди и да ви погълне. Бѣли чайки — волни птици, любещи въздуха и морето, — ту се спущатъ надолу и се плъзгатъ по водата, ту отлетяватъ нагоре изъ чистия въздушенъ просторъ.

Лодки, карани съ лопати, платна или мотори, се мяркатъ насамъ-натамъ. Навремени изсвирва глухо параходъ, движейки се тежко къмъ пристанището.

Ноще, при пълнолуние, морето ни представя още по-чудни гледки. Спрете се по късна вечеръ на високия брѣгъ и отправете погледъ къмъ него! Отгоре, по тъмно-синия небосводъ блещукатъ ясно хиляди звезди, а долу, върху водната повърхность, като поставени кандила, свѣтятъ тукъ-таме запалени лампи на лодки. Фароветъ прѣска въ време на време ослѣпителни лъчи. Ето на изтокъ, въ края на морската повърхность, пламва неочаквано огънь; подиръ малко изплува, сякашъ отъ морската дълбочина, голѣмъ огненъ дискъ: луната изгрѣва! Тя се дига бавно и се намалява, но става по-ясносвѣтла. Едва що се надигнала, тя простира къмъ васъ дълга сребриста и блѣскава лента върху тъмната повърхнина на морето. Понѣкога надалечъ се явява неочаквано голѣма свѣтла точка върху едва очертаваща се въ тъмния просторъ движеща се черна маса: задава се параходъ. Приближавайки, той изсвирва, и гласътъ му, тапъ и провлѣченъ, ви се струва тѣй тайнственъ въ глухата, спокойна нощъ ! . . .

* * *

На десетина километра северо-източно отъ Варна се намира манастирътъ „Св. Константинъ“ — отлично мѣсто за почивка и закрепване на здравето. Нѣколко автомобиля пренасятъ редовно пѣтници отъ Варна до „Св. Константинъ“ и обратно. Пѣтува се по прекрасно шосе, прокарано между лозя и залесено отъ дветъ страни съ дървета. Като пѣтувате по това шосе, по едно време забравяте, че сте въ нашата България: мислите, че пѣтувате по нѣкое отъ образцовитъ шосета на Франция. Нѣкъде пѣтътъ се огъва и прави слаби завои. Брѣгътъ се издига все по-високо, и отъ него се разкрива величествена гледка къмъ морето. Начесто отъ дветъ страни на шосето се забелѣзватъ кжшички: кафенета, бирарии или вили. Който иска лѣте да диша едновременно морски и горски въздухъ, и наистина да си отпочине, по-добре е да отиде на „Св. Константинъ“, дето ще намѣри и пълно спокойствие и удобства за живѣне. Тукъ може да прави морски и слънчеви бани, безъ да се дразни отъ навалица. На петъ километра северно отъ „Св. Константинъ“ се намира прочутиятъ пещеренъ „Аладжа-монастиръ“ — твърде интересна старина. Вървите нагоре по гориста пѣтека, и тя ви завежда до скала, въ която сж издълбани доста високо надъ земята — на два етажа — стаички: църквици и келии. Казватъ, че тоя чудноватъ манастиръ е билъ нареченъ „Аладжа“, т. е. *пѣстъръ*, *шаренъ*, поради фрескитъ, съ които е билъ изографисанъ; днесъ обаче много отъ иконитъ му сж изгъркани, и той не изглежда тѣй пѣстъръ. Възкачването до горната църквица е доста трудно и опасно, особено за човѣкъ, комуто се завива свѣтъ: до нея отивате по дървена стѣлба и по тѣсна вдълбана въ скалата пѣтечка, като се придържате о протегнато дебело желѣзно вѣже. При

едно малко невнимание можете да се хлъзнете и озовете долу въ пропастьта! Види се, по-рано тукъ сж били пещерни жилища на първобитни хора; а после — въ Римско време (предполагатъ — въ II или III в. сл. Р. Хр.), когато християнитъ сж били преследвани, тѣзи пещерни жилища били превърнати въ църквици и келии. Наблизу до манастира се намиратъ остатъци отъ римски постройки. Гледате тоя манастиръ и се очудвате на несъкрушимото могъщество на религията: понѣкога тя така обладава човѣка, че той зарадъ нея понася безропотно, дори съ радостъ, и най-голѣмитъ лишения и физически страдания. И на колко страдалци е докарвала тя вътрешенъ покой, утеха и крепителна надежда, на колко слаби хора е служела за последна опора въ живота! . . Въ тоя манастиръ, дето нѣкога сж се криели преследвани християни, а сетне доброволни отшелници, не видѣхъ нито единъ монахъ: двама души, облѣчени като горски стражари, пазятъ тази интересна старина и развеждатъ посетителитъ. На пѣтъ за „Аладжа-манастиръ“ застигнахъ голѣма група екскурзиянти — народни учители и учителки. Съ смѣхове и пѣсни, бодри и весели, пѣтуваха тѣ нагоре. Следъ като разгледаха манастира, тѣ се наредиха горе предъ църквицитъ, като накацали по корнизите лястовици, и се фотографираха за споменъ. На североизтокъ отъ манастира брѣгътъ завива и се вдава много навътре въ морето, та се образува голѣмъ заливъ; крайната точка, едва забелѣзвана въ тънката мъгла, е носъ Калиакра.

На връщане отъ Аладжа-манастиръ трѣгнахъ съ групата учители и учителки. Отпавихме се за *детския санаториумъ*, като вървѣхме надолу презъ лозя и ниви, засѣти съ царевица и зеленчуци. Влѣво отъ насъ по високитъ залесени хълмове се забелѣзваха кжщички — жилища, както разбрахме, на войници, които охраняватъ брѣга. Понеже не знаехме пѣтъ за санаториума, ние се движехме напосоки, като ту се спущахме въ долове, ту се възкачвахме по хълмове. При това групата ни, която броеше стотина души, се разби на части, които се прѣснаха въ разни страни. Когато наближихме санаториума, доколкото схванахме, откъмъ войнишкитъ кжщички се разнесоха нѣколко пушечни гърмежа. Долътъ екна. Не можахме да разберемъ, дали нѣкои си грѣмнаха ей така на воля, или пѣкъ поискаха съ стрелбата да ни направятъ нѣкако предупреждение. Ние се посѣбрахме, ускорихме хода и се озовахме предъ детския санаториумъ — великолепенъ павильонъ, построенъ на тераса близу до морето. Изъ широкия дворъ на павильона играеха роякъ деца съ бледи и болезнени лица. Азъ изпитахъ радостъ, като видѣхъ, че за тѣзи мили създания, които се нуждаятъ отъ лѣкуване и засилване, сж положени такива грижи. Изобщо, санаториумътъ ми направи отраднo впечатление; той прави честь и на неговитъ строители и уредници, и на цѣлата страна. . . По хубаво шосе ние отидохме отъ санаториума пакъ въ манастиря „Св. Константинъ“.

На обратенъ пѣтъ за Варна ние се отбихме въ

двореца „Евксиноградъ“. Водени отъ стражаръ, строенъ, спретнато облѣченъ и доста интелигентенъ мжжъ, ние разгледахме парка, който представя нѣщо вълшебно, приказно. Учителитъ и учителкитъ се движеха въ редъ изъ красивитъ алеи и се разговаряха тихо; личеше си, че тази странна за тѣхъ обстановка ги удивляваше и стѣсняваше. . .

Отъ кея на двореца се качихме въ голѣма моторна лодка и се отправихме за Варна. Морето бѣ тихо, лодката се олюлѣваше слабо, и ние изпитвахме необикновено удоволствие отъ това пѣтуване. Компанията ми се настрои весело, и започнаха шумни разговори, смѣхове и пѣсни — повечето народни. И тоя случай ми даде основание, да твърдя, че ние — българитъ изобщо не можемъ да си наложимъ сами дисциплина, когато неочаквано ни се поиска да попѣемъ, а проявяваме нетѣрпимостъ и безредие. Захващаме нѣкоя пѣсенъ, и едва изкарали нѣколко стиха отъ нея, оставяме я, за да подедемъ втора, сетне — безъ време — трета и т. н., тѣй че въ единъ часъ изреждаме десетина пѣсни — български, руски и др., безъ да допѣемъ нито една! При това нѣкои отъ компанията запѣватъ една пѣсенъ, а други — друга. Пѣемъ безразборно — кой каквото си иска и както му се иска. А ние не сме лишени нито отъ музикални дарби, нито отъ обичъ къмъ хубава музика. Но нима не може да се каже, че изобщо въ цѣлия нашъ културенъ животъ не се забелѣзва тоя недостигъ на воля, тѣрпение и дисциплина, който пречи да се създаде нѣщо по-завършено, по-съвършено, и по-ценно? . . И моята компания пѣше тѣй, че у мене се зароди желание, тя да спре по-скоро пѣненето, за да мога да съзерцавамъ отъ лодката по-спокойно прелестното море и кочествия брѣгъ, който се провлѣчаше въ противоположна посока.

Лодката ни мина край фара на дългия вълноломъ, влѣзе въ пристанището и, провирайки се между спрѣли параходи, стигна до кея, дето трѣбваше да слѣземъ. Горѣ множество познати шумно поздравиха излизащитъ отъ лодката мои спѣтници. . .

* * *

Томи, единъ отъ градоветъ на съюза „Пентаполисъ“, не билъ кой знае колко далечъ отъ Варна: намиралъ се на мѣстото на днешната Кюстенджа. Преди 19 вѣка, както е известно, тамъ е билъ заточенъ, посрѣдъ варваритъ гети и сармати, Овидий. Отдалеченъ отъ хубавия и веселъ Римъ, поетътъ изпадналъ въ голѣмо малодушие и отчаяние, и въ своитъ писма отъ Черно-море (*ex Ponto*) проклина тоя край, който станалъ причина, той да чезне, да побѣлѣва безъ време и да призовава смъртъта; и го рисува съ най-черни краски. Най-подиръ, следъ десетинагодишно изгнание, той умрѣлъ, и — въпреки желанието си — билъ погребанъ въ земята на „проклетия“ Понтъ. Да бѣше живѣлъ въ наше време и да бѣха го заточили въ Варна, сигурно поетътъ нѣмаше да изпадне въ такова мрачно настроение, и, вмѣсто да пише тжжни писма, би възпѣлъ възторжено тоя край — дотолкова той щѣше да му се харесал!

Н. Филиповъ.

СОЗОПОЛЪ

На южните брѣгове на Бургазкия заливъ, върху единъ малкъ скалистъ носъ е разположенъ стария градъ Созополъ — нѣкогашна Аполония. Отдалечъ само при отражение на слънчевата свѣтина отъ стѣклата на прозорцитѣ, както и нѣколкото вѣтрени мелници върху високия склонъ, издаватъ на пѣтника, че тукъ има заселище; — иначе сивитѣ дървени къщи се сливатъ съ скалата и не се вижда друго освенъ една тъмна самотна скала, вдала се навѣтре въ морето.

Когато милетскитѣ гърци къмъ VII в. пр. Хр. за първи пѣтъ спиратъ своитѣ кораби, скалитѣ сж били пуси, само далече навѣтре е имало мѣстно население, което мълчаливо и безъ отпоръ е следѣло това, което сж правили новитѣ преселници. Дали на малкия скалистъ островъ, на стрѣмния брѣгъ, или нѣгде наблизо сж слѣзли първитѣ заселници, това за сега остава неизвестно. Но единъ пѣтъ заселенъ градътъ, той презъ всичкото свое сжществуване не е преставалъ да играе важна роля между старитѣ градове на черноморския ни брѣгъ. И макаръ далече отъ своята родина, тукъ потомцитѣ на милетчани сж били винаги въ постоянна връзка съ другитѣ грѣцки колонии, така сжщо и културнитѣ връзки съ самата метрополия никогашъ не сж преставали.

Градътъ е разораванъ не единъ пѣтъ; — билъ е нападанъ и отъ къмъ море и отъ къмъ суша; жителитѣ му избѣгвали въ близкитѣ околности, кждето може би основали ново заселище и подиръ друга зла участъ отново се връщали на старото мѣсто. Многото тракийски племена, които Ксенофонтъ нарича мелинофаги — т. е. „просоядци“, покрай своето земледѣлие и скотовѣдство се занимавали и съ пиратство; — въ време на буря отивали покрай брѣговетѣ и чакали дано морскитѣ вълни изхвърлятъ нѣкой разбитъ корабъ. Интересно е че и сега рибаритѣ отъ тази покрайнина, въ бурно море, търсятъ нѣкоя лодка, или гемия, за да я нападнатъ и ограбятъ. — Но и при най-страшното разорение, градътъ бързо се е въздигалъ, за да бжде разоренъ отново. Той никогашъ не е запустявалъ до такава степенъ, че да не се чува, дори въ периода отъ 10—12 вѣкъ, отъ който периодъ нѣмаме никакви

паметници, тукъ сж се пращали на заточение всички изпаднали величия отъ Константинополъ: — тогава изглежда градътъ и билъ незначително рибарско селище.

Околното мѣстно население не е могло да стои далече отъ новитѣ си съседи, — добри, или лоши да сж били тѣхнитѣ отношения, тѣ вече едни безъ други не сж могли. Многото надгробни могили, нѣкои гробове намерени между грѣцкитѣ гробове, издаватъ едно чисто тракийско население. Знаемъ, че изрично грѣцкитѣ автори споменуватъ, за тракитѣ че горили своитѣ умрели и следъ това насипвали могили. Даже къмъ II в. пр. Хр., върху единъ надписъ,

Созополъ

Ал Мутафовъ

който сега се пази въ черквата св. Климентъ въ Созополъ се говори за възобновяването на градътъ, а този възобновителъ Метокосъ е чистокръвенъ тракиецъ. Както въ тѣзи далечни времена, покрай грѣцитѣ и тракитѣ сж имали дѣлъ въ този градъ, така и въ по-къснитѣ времена, презъ първото и второто български царства, грѣцитѣ и славянитѣ сж били въ постоянни връзки. Отъ тази постоянна връзка най-много е пострадало българското население. Особено това добре се наблюдава презъ турско време, дори и днесъ. Българското население отъ Лозенградско, Малко Търновско, Одринско, или отъ склоноветѣ на Странджа, заселено тукъ е могло много лесно да научи грѣцки езикъ. Така постепенно старитѣ изоставяли матерния си езикъ, а тѣхнитѣ потомци не искатъ да признаятъ че въ жититѣ имъ

тече българска кръв. Много чисто славянски фамилни имена сж запазени още, цъла една махла до скоро се е наричала „българска“, но сега и поменъ нѣма отъ българско въ нея. Даже има случаи, когато братовчедитѣ и чичовцитѣ сж българи отъ близкитѣ села, а „гражданинѣтъ“ отъ Созополъ е чистокръвенъ грѣкъ и е подалъ декларация за изселване.

За първи пътъ се споменува името Созополъ въ 491 год., а за последенъ пътъ името Аполония въ 378 г.

Сегашния градъ има около 3000 жители, повечето отъ които се смѣтатъ за гърци: останалата частъ сж българи дошли въ различни времена. Напоследѣкъ много българи бѣжанци отъ Лозенградско и Гюмюрджинско сж настанени, първитѣ сж заселени на отдѣлно заселище, а вторитѣ заели кжшитѣ на гърцитѣ, които сж се изселили. Отношенията между гърцитѣ и българитѣ въ повечето случаи сж въ зависимостъ отъ политическитѣ отношения между дветѣ държави, но винаги сжествува една мълчалива вражда.

Главното занятие е риболовството, лозарство и търговия, но всичко се работи до толкова, за да се изкара прехраната. Поради това, че градѣтъ е изолиранъ, безъ сухоземни връзки и далечъ отъ голѣми и богати заселища, той не е могълъ и не ще може да се развие въ голѣмо заселище.

Заселенъ на високъ скалистъ носъ, съ дървени двуетажни, или триетажни кжщи построени една до друга, така, че е оставено мѣсто само за малки, тѣсни и стрѣмни улички, градѣтъ е изложенъ на севернитѣ вѣтрове, което прави климатѣтъ винаги прохладенъ. Наоколо нѣма никакви блата, и това още повече спомага за въ бждеще, Созополъ да бжде единъ хубавъ морски курортъ. Тукъ има достатъчно мѣсто за още толкова пришелци презъ лѣтото, колкого жители има градѣтъ, тукъ всичко ще се намери и много по-евтино, отколкото въ Варна, Месемария, Бургасъ, или кой да е другъ нашъ курортенъ центъръ.

Плажѣтъ съ източно изложение е непосредствено до градѣтъ; — другъ плажъ има на 10 минути, югоизточно отъ първия. Къмъ „Кавацитѣ“ има грамаденъ плажъ и до него дюни. Къмъ „Гурня“ морския брѣгъ е прекрасенъ. Надъ „вѣтреницитѣ“, къмъ Мапитѣ — Солницитѣ и още по-навжтре къмъ Странджа, по-далечъ отъ морето, самотата е приятна надеждна — тукъ има сѣкашъ другъ миръ, — животѣтъ е така спокоенъ и тихъ . . . Тукъ разочарования ще намери нови сили, — наситения нови развлечения. Човѣкъ тукъ се сили да дочуе нѣкой шепотъ отъ морския брѣгъ, но напраздно ще се вслушва, — само птича песенъ, и шумоленето на листята, или нѣкой далеченъ звънъ на стадо говорятъ за животъ.

Още по-приятно е отиването на малкия скалистъ островъ св. Кирикъ, кждето е построено рибарско училище. Отиването става съ лодка, а когато вълноломѣтъ който се строи между островѣтъ и градѣтъ, бжде готовъ тогава слизането тамъ ще бжде до-

стжно всѣкому. Тукъ човѣкъ би могълъ да прекара нез-белезано хубавитѣ лѣтни дни. Ровейки се изъ глиненитѣ остатѣци на нѣкогашна стара култура любителѣтъ все ще се помжчи да долови нѣщо отъ едно минало, което за днешни дни е сладѣкъ сънъ — неувимая мечта. Но този островъ вече става по-недостѣпенъ, — рибарското училище ще застрои и други згради, ще направи паркове и тогаба отиването ще бжде по ограничено. Още по навжтре е голѣмия островъ Св. Иванъ, който рѣдко се посещава, и тукъ само бѣлия фаръ, пазачѣтъ му и нѣкои морски птици наблюдаватъ въ далечинитѣ дали нѣкой загубенъ пътникъ не би дошълъ при тѣхъ и заедно да споделятъ самотата.

Въ лѣтна вечеръ градѣтъ е оживенъ, задуха не се чувства, а ношѣта е мълчалива и глуха и само отъ време на време шумѣтъ отъ разбити вълни дава надежда, че макаръ миналото и отдавна да е отлѣтѣло безвъзвратно, то бждещето носи вѣра за животъ, който трѣбва да изживѣемъ съ всички наслади.

В. Миковъ.

* * *

ПЖТИЩА И ПЖТЕВОДИТЕЛИ

За белѣзане на пжтищата и пжтекитѣ до туристически интересни мѣста и събиране на материалъ за съставяне на пжтеводители Централнитѣ настоятелства на Българското туристическо дружество и на Юношеския туристически съюзъ изработиха единъ времененъ правилникъ, който да се приложи и изпита на практика отъ клоновѣтъ, следъ което да се преработи и внесе въ съборитѣ на дветѣ организации за окончателно приемане. Подолу даваме изцѣло текста на тоя времененъ правилникъ, като препорѣчваме на всички клонове да се заематъ още тая зима и идната пролѣтъ да приложатъ белѣзането съгласно него на определени пжтища и пжтеки изъ района си, за да се види, какво ще даде опитѣтъ и какви поправки и добавки на правилника ще се укажатъ необходими, та да може за идната година да се приготви окончателния правилникъ. Препорѣчваме при това на клоновѣтъ да употребяватъ при белѣзането повече разни бои, и други освенъ изброенитѣ въ правилника (напр. жълта, оранжева, светло-зелена и пр.), за да се види кои бои ще бждатъ най-удобни, най-практични и *най-трайни*. Ето и самиятъ

ПРАВИЛНИКЪ

за белѣзане на планинскитѣ пжтища и събиране материалъ за пжтеводители.

1. — Белѣзането на пжтища, исторически бележитости, върхове и пр. става по еднообразенъ начинъ отъ дветѣ организации на Б. Т. Д. и Ю. Т. С., споредъ настоящиятъ правилникъ.

2. — Като органъ за тая дейность се явява двучлененъ комитетъ, състоящъ се отъ по единъ представителъ на Централнитѣ настоятелства на Б. Т. Д. и Ю. Т. С., който има за задача общото ржководство на пжтебелѣзането и пжтеводството въ страната.

3. — Въ услуга на тоя комитетъ се поставятъ чрезъ съответнитѣ централни настоятелства всички клонове на Б. Т. Д. и Ю. Т. С., а най-главно уреджанитѣ отъ тѣхъ лагери и курорти.

4. — За финансирането на общото дѣло се създава Фондъ за маркировка и пжтеводство, който се попълва отъ:

а) предвидени суми въ редовнитѣ бюджети на централнитѣ настоятелства на Б. Т. Д. и Ю. Т. С.

б) предвидени суми въ клоновитѣ бюджети на Б. Т. Д. и Ю. Т. С.

- в) издействувани субсидии отъ общини, окръжия и пр.
г) волни пожертвувания, случайни и пр.

Забележка. При нужда се създава специаленъ правилникъ за управлението и разходването на фонда.

5. Комитетътъ издава пжтеводна маркировачна библиотека отъ името на Б. Т. Д. и Ю. Т. С. Нейното редактиране и финансиране става по взаимно разбирателство на централнитъ настоятелства на Б. Т. Д. и Ю. Т. С.

6. — Туристскитъ организации ще белѣжатъ: а) шосета, б) мѣстности, в) върхове, г) исторически белѣжитости, д) охрана на постройки (напр. хижи) и е) планински пжтища. Настоящиятъ правилникъ е предназначенъ да служи на първо време за последния видъ белѣзване.

7. — Белѣзането на планинскитъ пжтища става посредствомъ бои, нанасяни направо на стабилни, твърди предмети, като камъкъ, дърво и постройки, намиращи се край пжтя.

8. — За целта комитетътъ доставя шаблони, които биватъ 6 вида: кръстъ () , квадратъ () , тригълникъ () , кръгъ () , буква т () и черта () .

9. — Възи 6 знака се нанасятъ комбинирани съ следнитъ бои: моравя, черна, синя, червена и тъмнозелена.

10. — Въ главнитъ изходни пунктове, както и на важнитъ кръстопжтища се поставятъ табели отъ дърво или металъ, които поясняватъ белѣзитъ, даватъ километритъ и часовеѣ. При обикновенитъ кръстопжтища знацитъ се поставятъ по-гжсто, което дава възможностъ на туриститъ да се ориентиратъ за върнитъ посоки на пжтя още на първитъ 20 крачки.

11. — За означаване мѣстото, дето се намира вода на близу, до знака, отъ който се отдѣля посоката за къмъ водата, се поставя следниятъ знакъ () , който може да следва нѣколко пжти до водата, особено ако тя е доста настрана отъ пжтя

12. — Всѣко белѣзване става по инициативата на централния комитетъ въ София, по опредѣляне отъ събора или по собствена инициатива на клона. Въ последния случай се изисква предварително разрешение на централното настоятелство, което по съветитъ на комитета, дава своето съгласие или отказъ.

13. — Преди започването на всѣко белѣзване се предприема излетъ до сжщата мѣстностъ, изуча се добре разстоянието и се прави смѣтка за средствата, нужни за целта, които се изискватъ отъ общия фондъ.

14. — Уреденитъ лагери отъ двѣтъ организации използватъ своето време главно въ услуга на маркировачното и пжтеводно дѣло. По предварителенъ планъ, съставенъ между клона и комитета, чрезъ централнитъ настоятелства, се доставятъ на лагеруващитъ необходимитъ бои, шаблони, карти и упжтвания, съ които тѣ извършватъ възложената имъ работа

15. — Непосредствено следъ поставяне на знака за белѣзване пжтя или водата, всичко това се нанася на картитъ съ по-едри линии, отъ дето ясно и върно да личи посоката на пжтя. Следъ и вършване на маркировката, картата съ нанесенитъ знаци, както и подробното описание на разстоянията между разнитъ белѣзани пунктове, съ означение на разстоянието въ часове и километри, се предаватъ на централнитъ настоятелства, които ги препращатъ на комитета.

16. — По-важнитъ маркировки, особено тия, които представляватъ завършенъ трудъ, като напр. маркиране Витоша, Рила, Центъ. Ст. Планина и пр. се изготвятъ отъ комисията въ специални литографирани карти, на гърба на които се даватъ необходимитъ разяснения, както и подробности по белѣзанитъ маршрути. Така издаденитъ карти, ще съставляватъ и първитъ пжтеводители у насъ.

* * *

ДРУЖЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

Поправка. — При отпечатване на съкратенитъ протоколи за заседанията на XVIII дружественъ съборъ въ миналата книжка се е вмъкнала една явна грешка при предаване решенията на събора въ свръзка съ отчета на Централното настоятелство и бюджета-проекта за идната година. На стр. 116 колона II редъ 2—3 отъ горе е повторено предложението „като 20% отъ него оставатъ за сметка на клона“, което се отнася само до абонамента на списанието (ср. по-долу редъ 5), а не и до членския вносъ отъ 20 лв. годишно. Предложението на Централното настоятелство, да се отстъпятъ на клонозетъ 20% и отъ членския вносъ, не се прие отъ събора, както се вижда и отъ самитъ оригинални протоколи. — Погрешно е посоченъ въ отчета на Централното настоятелство, стр. 111, кол. II, р 28 отъ горе клонътъ Свищовъ вмѣсто Враца като не представилъ картони за членовеѣ си. — Въ доклада на Контролната комисия, стр. 115, кол. II, р. 12 и 13 отъ горе, въ извънреднитъ разходи сж разместени числата: дадено е на Карловския клонъ 19 940, и оставатъ 14 060 лв., а не обратно.

За допискитъ. — Редакцията повтаря молбата отпразвена на събора отъ редактора на списанието къмъ клоновеѣ, да ни прашатъ съдържателни туристически дописки за всички събития изъ живота на клоновеѣ. За всѣки излетъ, всѣка срѣща, въобще за всѣка проява на туристския духъ може да се кажатъ по нѣколко интересни, съдържателни думи. А въ много клонове ставатъ нѣща, които биха били отъ голѣмъ интересъ за цѣлата ни заедна, и дълъгъ се налага на клоновеѣ да ги съобщаватъ. Всички дописки, както и всички по-дълги съобщения до Централното настоятелство, които могатъ да дадатъ материалъ и за списанието, да се пишатъ *само на еднаа страница на листа!*

Враца. — Врачанскитъ клонъ Веслецъ отъ Б. Т. Д. въ общата си дѣйностъ за постигане целитъ легнали въ основата на устава му, е образувалъ фондъ „за постройка на туристически домъ или хижа“. Това начинание е било посрещнато добре както въ средата на клоновитъ членове, така и отъ страна на гражданството, и настоятелството на клона е рѣшило още тази година да постави основния камъкъ на Туристическия домъ и започне постройката му. Скицата е изработена отъ полпредседателя на клона, архитектъ П. Дограмаджиевъ, и въ най-скоро време ще бжде преработена въ подробенъ планъ заедно съ цѣлата местностъ Калето, южно отъ града, дадена въ владение на клона отъ общинския съветъ, дето ще се построи и Туристическия домъ, а околността ще се залеси съ борова и друга гора. Въ сжщата мѣстностъ клонътъ е вече залесилъ около 40 декара съ борова гора съ резултатъ 90% — две годишни борчета, — като е използвалъ тамъ отбиването на десетдневната временна трудова повинностъ на клоновитъ членове.

Въ тазигодишната си дейностъ до сега клонътъ е регистриралъ значителни придобивки въ пропагандиране на туристическата идея между гражданството, записване на нови членове и излетна дейностъ. Само въ продължение на единъ месецъ, отъ 10 май до 10 юни н. г., новото настоятелство на клона е записало и приело напълно издѣлжени за цѣлата година 43 нови членове отъ двата пола съ различни професии, а именно: Ана Нечева, Ангелъ К. Първановъ, Андрей Цвѣтковъ, Александръ Маргинъ, Борисъ Тошевъ, Василь Атанасовъ, Гена Х. Василева, Георги Ц. Тодоровъ, Димитръ Атанасовъ, Димитръ Ив. Замфировъ, Димитръ Тодоровъ, Добри Добревъ, Евгена Хр. Бояджиева, Зарчо Липовански, Илия Бенчевъ, Иванъ Ивановъ, Йорданъ Радевъ, Йорданка Ив. Тодорова, Йорданка Н. Спасова, Катя Х. Василева, Калю Къневъ, Константинъ М. Поповъ, Ламби Тончевъ, Люба К. Първанова, Мара Аврамова, Митка Хайдушка, Методи Христовъ, Марийка Г. Ценова, Милева Рангелова, Невѣна Калъпова, Надежда Леонкева, Невѣна Монкова, Надежда Монкова, Никола Петракиевъ, Параскева Дърводелска, Пантелей Ниневъ, Райна Б. Пилякова, Стефанка Стаме-

нова, Сийка Гешева, Стоянка Н. Петракиева, Тодоръ Стаматовъ, Христо Бачковъ и Цено Тошевъ

Освенъ организационната дейность настоятелството на клона, имайки предъ себе си решението да започне постройката на Туристическия домъ още тази година, за което ще сж нуждни не малки материални средства, рѣши да се обърне съ апелъ къмъ гражданитѣ на града, да подпомогнатъ материално клона, за да може успѣшно да реализира тази хубава и отъ значение не само за членоветѣ туристи, но и за цѣлото гражданство идея. За тази цель настоятелството се обърна къмъ гражданитѣ за помощъ съ следния

АПЕЛЪ

Отъ редъ години години горитѣ изъ близкитѣ околности на града ни се опустошаватъ усилено.

Нѣма нито следа отъ буйнитѣ и девствени гори, които едно време сж красили врачанскитѣ височини. Всичко е унищожено и днесъ едва сж оцѣлѣли дребни храсти, които придаватъ келавъ характеръ на мѣстноститѣ.

Киркитѣ и секиритѣ бавно но сигурно опустошаватъ и печалнитѣ остатѣци отъ храститѣ, и настѣпватъ днитѣ, когато около Враца ще стѣрчатъ само озѣбили се голи и писти скали.

Градѣтъ ни загубва чистия си въздухъ, влошаватъ се климатическитѣ му условия, пороитѣ свличатъ малкото прѣстъ отъ височинитѣ и най-после рискуваме градѣтъ ни да остане свѣршено безъ вода.

При това положение крайно време е вече околноститѣ на града ни да се залесятъ, трѣбва да се възобнови онова, което хищнически е унищожено и се унищова, трѣбва и ние да вършимъ онова, което културнитѣ страни сж сторили, и ние гражданитѣ на Враца, трѣбва поне отъ малко да направимъ онова, което много градове, дори и села въ страната сж извършили въ това направление.

Ето защо настоятелството на клона „Веслецъ“ отъ Б. Т. Д., вѣрно на целитѣ, легнали въ основата на устава му, още преди две години е турило начало на залесяването на града, като посади около 40 декара въ южната окрайнина на града сж борчета.

Тази година клонѣтъ поиска и общинскиятъ съветъ ни отпусна въ владение цѣлата тази южна окрайнина въ мѣстността „Калето“, която клонѣтъ ни е рѣшилъ да направи изворъ на здраве и чистъ въздухъ и постепенно да провължава украсяването и залесяването на цѣлата околност до „Вратцата“.

Клонѣтъ ни има изработенъ подробенъ планъ както за залесяването на самата мѣстностъ, така сжщо и за постройката на туристически домъ въ нея.

Обаче, за да бѣде резултатна работата ни, нужни сж средства за целѣта. Нужно е да имаме постояненъ човѣкъ който да пази и отглежда посаденитѣ вече дрѣвчета, нужни сж средства за изграждането на туристическия домъ, който това лѣто смѣтаме да започнемъ.

Нужна е казваме подкрепата на гражданитѣ и затова се обръщаме къмъ Васъ съ молба и апелъ да подпомогнете наченатото дело, като дадете своята парична помощъ, когато се яви при Васъ комисията.

Нека не оставите да загине едно хубаво начинание отъ общъ интересъ за града и нека всички проявимъ чувствата си на обществена отговорностъ.

Нека се погрижимъ за здравето на гражданитѣ, за красотата на града и дадемъ примеръ на подрастващитѣ поколения, че само съ задружни усилия за благородни цели, творчески се тика общественото развитие напредъ.

Здравейте!

Председателъ: Хр. Мумджиевъ.

Бѣловскиятъ клонъ *Юндолъ* отъ Б. Т. Д. е ималъ на 14 юни т. г. редовно годишно събрание на членоветѣ си. Старото настоятелство, повечето отъ членоветѣ на което сж се изселили или не живѣятъ постоянно въ Бѣлово, е дало отчетъ за дейността на клона презъ изтеклата година, която е била една отъ най-слабитѣ въ негова животъ. Избрано е било ново настоятелство отъ заседали тамъ хора, отъ които се очаква да събудятъ клона къмъ

по-оживена дейность и да закрепятъ неговото съществуване. Въ състава на новото настоятелство влизатъ г. г. *П. Пергеловъ*, председателъ, *Ив. Спасовъ*, подпредседателъ, *Р. Спиридоновъ*, секретаръ-касиеръ, *Ан. Константиновъ*, домакинъ и *Хр. Рибаровъ* и *Н. Томовъ*, контролна комисия.

Долнобанскиятъ клонъ *Ибъръ* отъ Б. Т. Д. е ималъ извънредно общо събрание на 28 юни т. г. за измѣнение на клоновия уставъ и съгласуването му съ дружествения и съ решението на XVII. редовенъ дружественъ съборъ относно членския вносъ и приноса на клоноветѣ къмъ централата. Събранието е определило годишенъ членски вносъ за редовнитѣ членове 30 лв., отъ които 20 лв. ще се внасятъ въ централната каса на дружеството. Записницата отъ нови членове се определя на 6 лв.

Събранието се е занимало и съ въпроса за членуването на клона въ туристическата кооперация, като е рѣшило клонѣтъ да се запише за членъ при време когато ще има повече наличность въ касата, а да се поканятъ клоновитѣ членове да се запишатъ сами за единични членове на кооперацията.

Председателѣтъ на клона г. *Ст. Луковъ* е докладвалъ въ събранието положението на въпроса за уреждане на клоновъ парк-градина. Общинскиятъ съветъ е отпусналъ на клона исканото за целѣта мѣсто, а лесничейството е обещало колѣци, необходими за оградата. Уредбата на парка върви малко бавно, понеже клонѣтъ не разполага съ достатъчно материални средства. Очакванитѣ отъ вечеринки и сѣденки приходи не сж събрани поради неблагоприятното за такива положение презъ пролѣтѣта.

По решение на събранието е изключенъ отъ членство въ клона Боянъ Я. Лучански за противодружествена дейность.

Търново-Сейменскиятъ клонъ *Марица* отъ Б. Т. Д. е проявилъ презъ първата година на своето съществуване въпреки неблагоприятнитѣ мѣстни условия достойна за подражание дейность. Той е броилъ на 1 юни т. г. 30 редовни члена, отъ които 10 жени и 20 мъже. Направилъ е седемъ добре посѣтени излета, отъ които единъ четиридневенъ (до Бачковския манастиръ) и шестъ еднодневни (до мѣстността Хисаря, Константиновския кантонъ, скалата „Баба Марта“, Златишкия островъ, Троянската гора и мѣстността Лагера). Презъ зимата въ клона сж държани четири реферата: върху „Значението на туризма“ отъ *Ив. Тодоровъ*, върху „Туризмътъ и природата“ отъ *Ст. Теневъ*, върху „Нови насоки на туризма“ отъ *Ст. Костовъ* и върху „Туризмътъ въ България“ отъ *Донка Д. Сидерова*. Клонѣтъ е пласиралъ между членоветѣ си шестъ (6) книжки отъ юбилейния сборникъ. И все пакъ въ годишния си отчетъ настоятелството на клона не е напълно доволно отъ тая дейность, като извинява членоветѣ си съ особенитѣ условия, въ които тѣ сж поставени и въпреки които тѣ все пакъ сж проникнати отъ съзнанието, че туризмътъ играе и ще играе грамадна роля за укрепване на тѣлото, за развиване на добродетели, другарство, предприемчивость, устойчивость и родолюбие въ своитѣ ревностни подрѣжници, и че духовната наслада, добита при общение съ природата, съ нищо не може да се замѣни.

Разложкиятъ клонъ *Пиринъ* отъ Б. Т. Д., основанъ едва въ началото на месецъ априль т. г. е проявилъ въ нѣколкото само месеци до събора завидна за единъ новосъставенъ клонъ дейность. Той е устроилъ четири излета изъ Пиринъ и Рила, на които сж участвували 104 излетника — членове и гости. Броятъ на членоветѣ му въ скоро време е нарасналъ на 50, напълно изправни и издѣлжени до края на годината, всички абонирани на дружественото списание. Финансовото положение на клона показва за три месеца 4402 лв. приходъ и 2960 лв. разходъ. Клонѣтъ се ползува съ голѣми симпатии въ средата на разложкото гражданство, а и населението отъ цѣлия разложки край му оказва най-голѣмо съдействие. Разложкиятъ гражданинъ г. *Петъръ Каназиревъ* е подарилъ 1000 лева за първоначалното обзавеждане на клона, за което клонѣтъ му изказва публично своята гореща благодарность, като го е прогласилъ и за свой дарителенъ членъ.

Въ едно от последните събрания на членовете е решено клонът да стане колективен член на туристическата кооперация, като запише на първо време 6 дъла по 100 лв.

При клона има уредена вече хижестроителна комисия, която работи усилено за подготвяне постройката на една хижа въ Пиринъ. На 21 юни н. г. тая комисия е устроила излетъ до мѣстото на хижата, дето се размѣнили мисли по построяването и при участието на г. инженеръ Абаджиевъ, който се е заелъ съ изработването плана на хижата. Сжщата е издала и следния

П О З И В Ъ

къмъ

всички любители на красивата българска природа

„Ала кога отъ чука нѣкоя
Пиринъ се мърне, сърдца ни сви
тжа“...

(Хорътъ на туристите).

Отъ 13 години насамъ ние можемъ свободно да бродимъ изъ легендарния Пиринъ. Нѣкога това бѣше само блѣтъ, днесъ то е действителностъ. Ние го имаме. Любуваме се на вѣковните му гори, на езерата му, на неговите прѣспи, отъ върховете му ние гледаме останалата българска природа.

Като всѣка висока планина, и Пиринъ има своите капризи; ние не можемъ, когато поискаме, да ходимъ изъ него. Това накара Разложкия клонъ на Б. Т. Д. да се заеме съ построяването на хижа въ Пиринъ. Когато имаме такава хижа, нестрахувайки се отъ лошото време, ние ще бродимъ волни изъ Пирина презъ всѣки сезонъ, защото ще знаемъ, че и при най-лошо време има де да се подслонимъ.

Въ една отъ красивите мѣстности на Пирина — „Суходолъ“ („Поляните“) Разложкото туристическо дружество реши да построи хижа. Мѣстото е на пѣтя за Ель-тепе.

За строежа ѝ сж нуждни много средства. Такива само отъ града Разлогъ и околията не могатъ да се събератъ, а хижата трѣбва да се построи, колкото се може по-скоро, защото отъ година на година Пиринъ се посещава отъ все по-вече и повече туристи.

Разложкиятъ клонъ на Б. Т. Д. се обръща къмъ всички за материална подкрепа. Това най-много той очаква отъ клоновете на Българското туристическо дружество, Юношския туристически съюзъ и останалите спортни и родолюбиви организации.

Хижата на Пиринъ не ще бѣде само на града Разлогъ и разложката околностъ, тя ще бѣде на всички туристи и любители на природата, ще дава подслонъ на всички заварени отъ лошо време въ планината. Хижата ще бѣде паметникъ на родния туризъмъ въ Пиринъ и паметникъ на безимените борци, дали своя животъ за свободата на Родината, великите борци, които презъ Илинденското въстание и преди него съ пѣсни на уста умрѣха по усойтъ и чукаритъ му!

Разложкия клонъ на Б. Т. Д. апелира къмъ всички, да му дадатъ материална подкрепа, за да може съ успѣхъ да завърши постройката на една уютна хижа въ Пиринъ.

Здравейте!

Отъ Настоятелството.

Адресътъ на клона е: Българско туристическо дружество — клонъ „Пиринъ“, гр. Разлогъ.

Карлово. — На XVIII. дружественъ съборъ въ гр. Ст. Загора пратеникътъ на Карловския клонъ Юмрукчалъ г. Ив. Златаревъ излезе съ следния краткъ отчетъ за дейността на клона презъ времето отъ 10 февруари 1924 год. до 10 февруари 1925 година:

Презъ това време клоновото настоятелство се състоеше отъ: председател Иванъ Златаревъ, подпредседател В. Гайдаровъ, секретаръ Ив. Енкинъ, касиеръ Хр. Дочевъ, домакинъ Ст. Спасовъ и контролна комисия Дечо Коларовъ, Панчо Стефановъ и Борисъ Братановъ. Промѣна въ състава на настоятелството не е ставала.

Клонътъ има своето три годишно сжществуване. Презъ първата година той не бѣ проявилъ никаква дѣятелностъ. Ние отъ старото настоятелство не приехме нико

— никакви книги, нужни за сжществуването на една организация, никакви налични суми, липсваше даже списъкъ на членовете, а срещу всичко това — задължения спрѣмо Централното настоятелство. Ето защо ние трѣбваше да заработимъ огово, макаръ клонътъ ни да имаше задъ себе си едно годишно сжществуване. Трудна бѣше нашата задача, но благодарение енергичността на хората отъ новото настоятелство ние имаме следните резултати:

1) Членове. — Въ края на предишната година клонътъ ни е ималъ 40 члена. Презъ годината сж напуснали по разни причини двама, а сж записани нови 83 члена, така че въ края на годината той има всичко 121 члена, отъ които 94 мъже и 27 жени.

2) Финансово положение. — Приходъ: 50.680.50 лева, разходъ: 51.922.80 лева, задължения: 1242.30 лева.

Всичкиятъ членски вносъ отъ членовете не е събранъ — има да се събиратъ още 2200 лева. При клона сжществува фондъ „Хижа Юмрукчалъ“ за постройка на хижата Юмрукчалъ, който за сега е изчерпанъ. Клонътъ ни е издѣлженъ спрѣмо Централното настоятелство.

2) Излети. — Презъ това време сж уредени 15 официални излета — всички реализирани, и 8 неофициални — сжщо реализирани. Отъ официалните 12 сж били едnodневни, 2 двудневни и единъ многодневенъ. Излетите сж били посетени отъ членове и гости на брой около 300, отъ които 250 мъже и 50 жени. Повечето отъ излетите сж до мѣстността Гюрля, дето се строи хижата Юмрукчалъ. Причините за еднообразието на излетите ни е, че всичките грижи и внимание на клона сж били обърнати къмъ строящата се хижа, която вече е почти готова. Клонътъ разполага съ добри и опитни водачи.

Презъ сжщото време клонътъ е уредилъ една вечеринка, придружена съ бесѣда, една туристическа срѣща и едно градинско увеселение.

4) Хижестроене. — Клонътъ ни отъ две години насамъ, съвмѣстно съ юношите строи хижата Юмрукчалъ. Днесъ въ дивите усой на Карловския балканъ, въ подножието на гордия и намръщенъ Юмрукчалъ, въ мѣстността Гюрля, се издига двуетажна хижа съ четири стаи, две мансарди и една веранда. Поставени сж: вратите, прозорците, подовете, измазани е отъ вѣтъ, остава вжтрѣшната мазилка, стълбите за втория етажъ, входътъ и верандата, стѣклата на прозорците и др. работи, които въ този моментъ се извършватъ.

Остава да се подготви необходимата мебелировка, да се почисти района на хижата, а следъ това да се помисли за залѣсяване, прокарване на удобни пѣтици и построяване на посредни станции — землянки до хижата, особено необходими за зимните излети. Фондътъ ни е изчерпанъ, но продължаваме да работимъ, като вземаме материали на кредитъ, разчитайки на материалната подкрепа на клоновете и на Централното настоятелство.

Въ свръзка съ хижестроенето сж направени следните по-важни постѣпки:

а) искано е отъ командира на 2 п. полкъ, Пловдивъ, да ни се отпуснатъ войници и добитѣкъ, нужни за строящата се хижа, но за съжаление, последва отказъ;

б) направиха се постѣпки направо до военния министръ г. генералъ Вълковъ за сжщата цѣль, които постѣпки бѣха удовлетворени като чрезъ командира на 21 п. дружина ни се отпуснаха 2 мулета и двама войника, които престояха 35 дена на хижата и бѣха въ пълна услуга на клона ни. Тѣ превозиха варовитите камѣни отъ кариерата до пещта;

в) направиха се постѣпки до командира на 21 п. дружина за безплатно отпускане парка на сжщата дружина, за да се даде тамъ градинско увеселение, което искане бѣ удовлетворено;

г) поиска се отъ Министерството на благоустройството, като се изпрати скица отъ плана на бъдещата тогава хижа, да се отпуснатъ отъ фондовете за културни мѣроприятия суми за постройка на хижата. Въ резултатъ на се отпусна чрезъ Централното настоятелство сумата 20,000 лв.;

д) апелирахме за материална подкрепа къмъ карловци,

живущи въ Пловдивъ, София и другаде, и въ резултатъ, получихме одъ карловската колония въ София сумата 6,000 лв;

е) за сжщата цѣль апелирахме чрезъ позиви и подписки къмъ членоветъ на всички дружествени клонове и получихме отъ Ст. Загора 2,000 лв., Хасково 1,000 лв и др;

ж) апелирахме и получихме извѣстни помощи отъ кредитнитъ учреждения въ града ни (попул. Банка, д-во „Ст. Планина“ и пр.).

з) издаде се позивъ къмъ любителитъ на българската природа, за материална подкрѣпа, въ резултатъ на който се събраха около 4,000 лв;

и) нареди се вътрешенъ безлихвенъ и безсроченъ заемъ отъ членоветъ на клона;

к) откри се подписка за волни пожертвувания между гражданитъ;

л) уреди се агитационенъ день съ Гергьовски кантаръ и продажба на зелени лентички;

м) установи се задължителенъ данъкъ за членоветъ отъ 20 до 40 лева на човѣкъ

5) Клубъ, библиотека, спални. — Презъ отчетното време клонътъ ни успѣ да уреди свой собственъ клубъ, който временно служеше и за туристическа спалня, каквато отделно клонътъ ни нѣма възможность да устрои. Има се предъ видъ да се уреди и такава следъ окончателното привършване на хижата. Презъ сжщото време клонътъ ни се съдоби и съ една добра и голѣма библиотека.

6) Списание. — Български Туристъ се получава отъ 70 члена. Разпространени сж между членоветъ 40 броя отъ юбилейния сборникъ „Туризмътъ въ България“. Клона не е уреждалъ нищо за засилване фонда „Български Туристъ“.

7) Домакинство. — Канцеларията ни се помещава въ клуба; инвентарътъ се състои отъ 1 маса и 10 стола. Библиотеката ни се състои отъ 200 номера книги отъ добри и подобрани автори, които сѣмейството на покойния нашъ бившъ членъ основателъ Никола Фърговъ, подари на дружеството ни и настоятелството ни въ знакъ на признателностъ я наименова „Библиотека Никола Фърговъ“.

8) Отношенията ни спрѣмо другитъ културни организации въ града ни сж нормални, коректни, а тѣзи съ клона отъ Юношеския туристически сюзъ отлични, владѣе пълно единодушие и разбирателство. Настроението на обществото и властитъ спрѣмо клона, въобще спрѣмо туризма, е нормално; клонътъ се радва на завидно съчувствие отъ страна на интеллигентното карловско гражданство

9) Пжтеводителъ. — Клона възнамѣрява да издаде пжтеводителъ за района си.

10) Отношенията между членоветъ на клона сж пропити съ другарски духъ и сговорничество и разбирателство, а що се отнесе до тѣзи на членоветъ къмъ настоятелството, то тѣ сж напълно нормални и настоятелството се радва на пълно довѣрие отъ страна на членоветъ, изразъ на което е почти пълното му преизбиране, станало напоследѣкъ въ общото годишно събрание. Отношенията на клона къмъ Централното настоятелство сж пропити съ изразъ на довѣрие и уважение къмъ тѣзи, които умѣло държатъ за развоя и успѣха на родния туризмъ.

Сава Н. Ивановъ, *Черно Море*. Общодостѣпни студии Варна, 1925 г. стр. 118.

Ние познаваме много малко морето, което мие отъ изтокъ нашитъ брѣгове. Като истински континентални чада, ние, както прадѣдитъ ни, все още се боимъ отъ неговитъ води и сме оставяли винаги други да използватъ благодатъта имъ. Затова извънредно похвална е дейността на Българския народенъ морски сговоръ: съ перо и живо слово да буди у българина интересъ къмъ морето и да му сочи начинитъ за използване на предлаганитъ отъ него блага, да повдига съзнанието му за неговото значение, да създава любовъ къмъ неговитъ прелести. Ржководители и членове на казаното безпартийно културно дружество, които работятъ най-усърдно главно въ Варна, сж схванали много добре, че за да се познава нашето море, то трѣбва първо да се изучи. Въ

това отношение отъ редица години работи неуморно и единъ отъ най-виднитъ дейци на Б. Н. М. С. въ Варна, г. Сава Н. Ивановъ, който сега ни поднася цѣла книга за Черно море, съдържаща 24 общодостѣпни студии изъ разнитъ области на морезнанието, съ встѣпнителни бележки вмѣсто предговоръ и позивъ „Къмъ Черноморския ни брѣгъ“ като заключение.

Въ тая си книга г. Сава Ивановъ е събралъ онова, което е помѣстилъ презъ последнитъ години въ органа на Б. Н. М. С. сп. „Морска Библиотека“, като го е допълнилъ и преработилъ. Това сж повечето популярни студии, написани на лекъ и хубавъ езикъ, които се четатъ съ увлечение. Читателътъ ще намери въ тѣхъ най-интересни сведения за името на Черно море, образуването му, неговата най-голѣма дълбочина, почвенъ съставъ на днѣното му, равнището му съ неговитъ колебания, бури и смутове въ него, значение на соленостъта за климата на прибрѣжието му, свѣтенето (фосфоресценцията) на моретата и причинитъ на това явление въ Черно море, растителность и животъ въ него, черноморски дelfини, миди, които прояждатъ дървото, после за черноморскитъ островчета, геологията на нашия брѣгъ, причерноморскитъ и девненски езера, р. Дунавъ и Камчия, както и нѣкои исторически бележки и сведения на старитъ писатели за черноморското риболовство.

Въ едни отъ тия студии, авторътъ е събралъ резултатитъ на чужди и наши проучвания, а въ други е изложилъ и лични свои изследвания. Мѣстото тукъ не ни позволява да се спираме по-подробно на интереснитъ студии на г. Ивановъ. Ще си позволимъ само една малка бележка относно обяснението името на Черно море (статия „Името на Черно море“, стр. 7—9). За произхода на това име има нѣколко предположения, и г. С. И. сочи за най-вѣроятно, че името „Черно“ му е дадено въ преносенъ смисълъ на „бурливо“, „опасно“, „лошо“ за мореплаването. Обяснението на името на нашето море въ всѣки случай трѣбва да върви паралелно съ името на морето, което мие отъ югъ българскитъ земи — Бѣло море. Нашиятъ народъ, знаѣи, нарича едно море „бѣло“, а друго — „черно“ сжщо така, както наричатъ две рѣки една „бѣла“, а другата — „черна“, именно Бѣли Осъмъ и Черни Осъмъ, Бѣли Витъ и Черни Витъ, Бѣли Искъръ и Черни Искъръ и т. н. Бѣла е тази рѣка, която тече презъ по-преходна и по-питомна долина, по която водятъ и главни пжтища. Черна пѣкъ е тая долина на която обикновено е по-тѣсна, дива и по-мжчно проходна. Сжщото е и съ дветъ морета, които миятъ балканския полуостровъ отъ изтокъ и отъ югъ „Бѣло“ е по-оживено, по-посещавано, а „Черно“ е по-пусто и по-слабо посѣщавано отъ кораби.

Богатиятъ материалъ, който съдържахъ студиитъ въ книгата „Черно Море“ дава наистина пълна и ясна представа както за самото море и неговия български брѣгъ, тѣй и за значението му за стопанския животъ на България, макаръ и нѣкои отъ студиитъ да не представятъ изчерпателно проучване на засегнатитъ въпроси. Такава, наистина, не може и да се изисква отъ общедостѣпни студии, а особено пѣкъ когато се има предвидъ, и колко малко сравнително е изучено нашето море и колко сж лоши отъ друга страна условията у насъ за изследване на морето при липса на специални лаборатории и уреди.

Книгата на г. С. И. е цененъ приносъ къмъ изучаване на Черно Море. Тя е за сега най-достѣпната книга за запознаване на българина съ морето, и ние ѝ пожелаваме най-широко разпространение и да изиграе тя ролята за която е тя предназначена, именно да събуди повече интересъ и любовъ у българитъ къмъ морето.

Книгата е одобрена и препоржчана отъ Министерството на Народната просвѣта съ окр. № 12693 отъ 19. VI. 1925 г. Доставя се отъ автора ѝ въ гр. Варна, ул. Мария Луиза № 3 и отъ Бѣлг. Народенъ Морски Сговоръ въ сжщия градъ, ул. „Чирпанска“ № 23.

Ние я препоржчавме най-горещо на българскитъ туристи.

Dunax

Редак. оръ: Ив. Велковъ

София — Придворна Печатница — 1925